

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки

Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

САВИЧ ЮРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 351:316.354
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА
ТРАНСФОРМАЦІЮ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ю.В. САВИЧ

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

ХОДАКІВСЬКИЙ Євгеній Іванович

(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **САВИЧ Юрій Володимирович**
допущена до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» березня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК

(власне ім'я та прізвище)

«_____» березня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **САВИЧ Юрій Володимирович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА

(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

САВИЧ Ю. В. Вплив громадських організацій на трансформацію системи публічного управління. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

У контексті історичного розвитку людства було безліч спроб знайти оптимальний стан для реалізації потреб та інтересів громадян. Це відзначається утворенням різноманітних громадських спільнот із спільними цілями та ідеологією, які, незважаючи на свою невелику розмірність, були стійкими утвореннями. Однак сучасні громади є більш різноманітними та складними, що вимагає ретельного аналізу їхньої діяльності та взаємодії з органами публічного управління. Актуальність дослідження полягає у виявленні проблем та перешкод в розвитку громадянського суспільства в Україні та впливі громадських організацій на систему публічного управління. Метою роботи є узагальнення теоретичних засад та розробка рекомендацій щодо впливу громадських організацій на процес управління. Застосування різноманітних методів дослідження дозволило систематизувати та обґрунтувати шляхи удосконалення механізмів взаємодії громадських організацій з органами управління. Результати роботи можуть бути використані в практиці публічного адміністрування та надання державних послуг з метою забезпечення більшої участі громадян у прийнятті рішень.

Ключові слова: громадські організації, публічне управління, взаємодія, державна політика, демократія, громадянське суспільство, інноваційні механізми, роль громадських організацій, методи впливу, система публічного управління.

SUMMARY

SAVYCH Yu. Influence of public organizations on the transformation of the public administration system. – Qualification work as a manuscript. Qualification work for the Master's degree in the specialty 281 «Public Management and Administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

In the context of the historical development of mankind, there were many attempts to find the optimal state for the realization of the needs and interests of citizens. This is marked by the formation of various public communities with common goals and ideologies, which, despite their small size, were sustainable entities. However, modern communities are more diverse and complex, which requires a thorough analysis of their activities and interaction with public administration bodies. The relevance of the study is to identify problems and obstacles in the development of civil society in Ukraine and the impact of public organizations on the public administration system. The aim of the work is to summarize the theoretical foundations and develop recommendations on the impact of public organizations on the management process. The use of various research methods allowed us to systematize and substantiate ways to improve the mechanisms of interaction between public organizations and government bodies. The results of the work can be used in the practice of Public Administration and the provision of public services in order to ensure greater participation of citizens in decision-making.

Keywords: public organizations, public administration, interaction, state policy, democracy, civil society, innovative mechanisms, role of public organizations, methods of influence, public administration system.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	8
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	14
РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	16
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДЕРЖАВИ	27
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	50

ВСТУП

В історії розвитку людства було багато теоретичних та практичних спроб знайти стан, за якого нагальні потреби і інтереси громадян могли б найбільш повно реалізуватись. В реальності існували різні спільноти – громади, общини, ордени, товариства, братства, основою створення яких були міцна ідеологічна основа, однакові інтереси і потреби. Однак, це були малі громади за своїми розмірами (у порівнянні з розмірами держави), які, не зважаючи на це, були дуже стійкими утвореннями. Отже основа для виникнення більш-менш стійкої спільноти – наявність спільних інтересів, мети, ідеології, цінностей, способу мислення. У кожній державі існує величезна кількість таких спільнот, кожна зі своїми цінностями, а тому важко знайти точку дотику, виникають проблеми суспільних відносин, і держава змушена приймати закони, щоб утримати свою єдність.

Громадянське суспільство в свою чергу намагається враховувати часто полярні інтереси своїх членів, але для цього теж необхідні знання у різних сферах (для побудови громадянського суспільства необхідний комплексний підхід). В цьому процесі велике значення має знання своїх історичних традицій, норм, звичаїв того чи іншого народу, оскільки вони істотно впливають на єдність громадян, а, отже, саме життя суспільства підтримується «...чинниками соціального життя – звичаями, мораллю і релігією» [14].

Актуальність аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку громадських організацій в Україні, дослідження специфіки їх діяльності та взаємодії з органами публічного управління, їх спроможності впливати на систему публічного управління, можливість генерувати нові ідеї та механізми їх реалізації, впливати на громадську думку зумовлює можливість виявити проблеми та перешкоди одного з чи не найважливіших інститутів громадянського суспільства.

Необхідною умовою демократії є розгалужена система недержавних громадських організацій і рухів, яка забезпечує можливість громадськості

приймати реальну участь у вирішенні як державних, так і громадських справ, а також в управлінні. Суспільство не має права називати себе демократичним, якщо воно не надає такі можливості.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретико-методичних положень та обґрунтування рекомендацій щодо формування впливу громадських організацій на систему публічного управління.

Для реалізації мети кваліфікаційної роботи було поставлено задачі:

- розкрити теоретико-методологічні основи формування громадських організацій;
- проаналізувати теоретичну наукову спадщину досліджень та досвіду державної політики в сфері взаємодії громадськості з органами публічного управління з врахуванням зарубіжних теорій;
- дати оцінку розвитку взаємодії держави та інститутів громадськості в Україні та світі;
- обґрунтувати перспективи розвитку громадських організацій;
- визначити шляхи удосконалення механізмів впливу громадських організацій на систему публічного управління в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики щодо взаємодії з громадськими організаціями.

Предмет дослідження – актуальні питання по впровадженню інноваційних механізмів впливу громадськості на процес прийняття рішень в державі та формування системи публічного управління.

Методи дослідження. Теоретична аргументація напрямів політики держави в сфері взаємодії громадських організацій та органів публічного управління здійснена за допомогою предмету застосування загальнонаукових та спеціальних методів, а саме структурно-функціонального та системно-аналітичного підходів, використання основних положень сучасних теорій публічного адміністрування, концепція сталого розвитку. Кваліфікаційна робота ґрунтується на використанні інструментів наукового абстрагування при оцінці шляхів вирішення питань удосконалення публічного адміністрування формування взаємодії з громадськими

організаціями, систематизовано механізми та принципи впливу громадських організацій на органи публічного управління.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи були законодавчо-нормативні акти, монографічні дослідження, періодичні видання, статистичні матеріали в сфері публічного управління в Україні.

Елементи наукової новизни включають спробу автора систематизувати методи, інструменти та механізми впливу громадських організацій на органи публічного управління з метою досягнення прийняття ними рішень, які б враховували думку народу.

Практичне застосування результатів дослідження можливе в практиці адміністрування в органах публічного управління, при наданні державних послуг.

Публікації. Основні результати дослідження оприлюднені в трьох публікаціях тез науково-практичних конференцій.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Суть громадянського суспільства – це демократична форма самоорганізації суспільства незалежної від держави, це спонтанне самовиявлення громадян і сформованих ними організацій і об'єднань та відносини між ними.

Одна з найбільш характерних рис громадянського суспільства – це існування певної верстви організованих людей, груп тощо яка може спільно відстоювати свої інтереси перед державною, оскільки одноосібно важко захищати свої права та свободи. Тільки суспільство, в якому представлено достатній масив будь-яких недержавних (громадських) організацій, можна вважати громадянським. Взаємодія та взаємовідносини між державою та громадянським суспільством визначаються насамперед наявністю механізмів цієї взаємодії, якими є громадські об'єднання [18].

Визначаючи роль і значення громадських організацій, спершу потрібно встановити, що є громадською організацією, які завдання та функції вони виконують і яке місце займають у громадянському суспільстві.

За своєю сутністю термін «недержавна організація» можна застосувати до конкретної організації, яка не входить до державного механізму. До таких можна віднести, наприклад, освітні центри, організації, що надають соціальні послуги, екологічні організації тощо, а також профспілки, релігійні установи, політичні партії, спортивні клуби, бізнес-об'єднання.

Окремі науковці виділяють чотири визначальні риси недержавних організацій [9]: добровільність; незалежність; неприбутковість; суспільну користь.

Можна стверджувати, що у нинішніх умовах необхідні дієві громадські об'єднання, які б організовували та заохочували б до активної та реальної участі громадян в процесах управління громадськими справами та поліпшення

якості свого життя. Через такі об'єднання громадяни мають можливість відстоювати свої права, допомагають суспільству нормально розвиватися та функціонувати. Тобто завдяки існуванню громадських організацій відбувається вплив на публічне управління державою.

Право на свободу об'єднання у суспільні формування є одним з головних політичних прав людини і громадянина, що визначено ст.20 Загальної декларації прав людини [7] та ст. 22 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права. Конституція України теж гарантує громадянам право на свободу об'єднання (ст. 36), а це, в свою чергу, є юридичною основою для створення і діяльності громадських організацій та політичних партій. Конкретніше це визначено Законом України «Про об'єднання громадян».

Громадською організацією, як визначено ст. 3 Закону України «Про об'єднання громадян», є добровільне об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх інтересів. Ось це занадто загальне формулювання призвело до того, що в Україні поширена практика створення громадських організацій навколо політичних партій.

Можна зробити висновок, що об'єднання громадян, які дбають про вирішення нагальних потреб громадськості – громадські організації – не є частиною політичної системи, а тому залишаються поза політичною системою суспільства. Втрата принципових відмінностей між громадськими організаціями та політичними партіями утворилася після надання права громадськості брати участь у виборах.

Проте, громадські організації більше наближені до базових потреб населення. Громадські організації не мають на меті контролювати державну владу, а лише намагаються вплинути на владні структури і процес прийняття ними рішень, що враховували б інтереси різних груп та верств населення.

Вважаємо, що громадські організації робитимуть вагомий внесок у стабільний розвиток соціуму, його переосмислення.

Виходячи з усього сказаного вище спробуємо визначити, що ж є «громадською організацією». У традиційному розумінні – це група людей, які

об'єднані спільними інтересами. Саме інтерес є тією силою або першопричиною, яка обумовлює об'єднання людей. Найпоширенішим є припущення, що громадські організації – це добровільні об'єднання людських індивідів, зв'язки і відносини між ними, які виникають під час спільної діяльності і, як наслідок, їх діяльність має не індивідуальний характер і набуває вагомості та сили, невластивої окремим людям.

Кожна громадська організація характерно дбає про задоволення своїх специфічних, соціальних (побутових) потреб та інтересів, які можуть бути реалізовані та задоволені її членом лише у її рамках. Вирішення таких питань розширює громадську основу, дає можливість особі реалізувати і захистити в певних організаціях свої законні права.

Роль громадських організацій полягає в тому, що вони повинні бути його важливим компонентом, який співпрацюватиме з державним та економічним секторами для ефективного вирішення певних проблем суспільства. Можна стверджувати, що саме завдяки діяльності громадських організацій люди мають можливість користуватися перевагами демократичної системи, яка дає кожному змогу висловлювати та відстоювати свої погляди та власну думку [30].

Основним призначенням громадських організацій є узагальнення інтересів, тобто саме в них відбувається узгодження безлічі різноманітних окремих інтересів та вимог громадян та соціальних груп, а далі відбувається їх формування у певні конкретні потреби та вимоги, на основі цього визначається загальна мета діяльності організації.

Якщо функціонування громадських організацій є дієвим, це робить можливим адекватно відображати інтереси різних соціально-демографічних груп, підвищувати рівень політичної рівноваги та стабільності суспільства, впорядковувати соціальні інновації. А це, у свою чергу, створює ефективний вплив на систему публічного управління (створює противагу посиленню зловживань з боку держави, зумовлює нормальне функціонування суспільства, сприяє взаєморозумінню між державою та громадянами).

Вагому роль громадські організації мають завдяки підтримці чи опозиції системи влади в державі, участі у процесі децентралізації управління якнайширших прошарків населення, підвищенні рівня життєдіяльності суспільства. З іншого боку, вони захищають своїх членів від надмірного втручання в їх життя державних органів та посадових осіб, допомагають їм вирішувати власні проблеми та завдання [24].

На сучасному етапі громадські організації перебирають на себе все більший обсяг завдань, зокрема у соціальній сфері, де ще донедавна панували суто державні інституції. Сучасний стан речей (військовий стан у країні) показує, що громадські організації спроможні більш якісно надавати суспільні послуги, більш ефективно використовують матеріальні та інші ресурси суспільства. Громадські організації мають більшу довіру і допомогу з боку населення.

Досліджуючи стан громадських організацій в Україні сьогодні, можна стверджувати, що вони характеризуються широким спектром напрямків діяльності. Зокрема, у роботі таких організацій беруть участь як добровільні помічники разом з професіоналами своєї справи зі співвідношенням платних та безкоштовних послуг. Ці риси в цілому збігаються з рисами аналогічних організацій більшості європейських країн.

Однак, під час порівняння формування і діяльності громадських організацій в Україні та країнах ЄС, можна зауважити певні відмінності між ними:

- 1) фінансування діяльності організацій;
- 2) проекти українських громадських організацій, як правило, не є довготерміновими;
- 3) діяльність українських громадських організацій в основному вирішує проблеми сьогодення та орієнтована на проекти лише на національному та регіональному рівнях;

4) громадські організації в Україні вирішують здійснюють заходи в одному обраному напрямку, а європейські використовують поліваріантні шляхи досягнення своєї мети;

5) і головне – недосконалість правового забезпечення та регламентації функціонування і формування громадських організацій в Україні порівняно з країнами ЄС.

Для оптимальнішого дослідження впливу громадських організацій на систему публічного управління доцільно з'ясувати їх класифікацію і визначити принципи їх діяльності.

Класифікація громадських організацій може бути дуже різноманітною, в залежності від критеріїв класифікації [16]:

- за способом утворення та формами діяльності – спілки, фонди, асоціації, фронти;

- за умовами членства – з формально фіксованим та формально нефіксованим членством;

- за кількістю членів – масові та елітарні;

- за способом формування та ступенем охоплення мас – стихійні та свідомо організовані;

- за внутрішньою структурою – централізовані і нецентралізовані;

- за масштабом діяльності – місцеві, загальнодержавні та міжнародні;

- за соціально-правовим статусом – легальні і нелегальні;

- за способом досягнення мети – консервативні та реформаторські;

- за соціальною значущістю – прогресивні, консервативні та реакційні.

Вагомішою виглядає класифікація за соціальною підставою утворення:

- організації, підґрунтям створення яких є форма участі громадян у виробництві або суспільному житті для задоволення суспільних чи колективних потреб (профспілки тощо);

- організації, які створюються для задоволення особистих потреб (спідки, товариства за інтересами тощо).

Українські вчені Т. Слинко та О. Кушнарєнко пропонують об'єднати усі громадські організації у наступні групи: екологічні, соціально-екологічні, природоохоронні, правозахисні, борці за справедливість, громадсько-культурні, творчі, спортивні, жіночі рухи, миротворницькі рухи, історико-патріотичні [11]. На нашу думку, ця класифікація є недосконалою.

Автор монографії Л. Лойко дає більш детальний розподіл громадських організацій за спрямованістю [28]: професійні; економічні; соціально-демографічні; конфесійні; просвітницькі та культурологічні; творчі; спортивно-туристські та оздоровчі; наукові та науково-технічні; оборонні; національно-культурні; екологічні.

На нашу думку доцільніше було б класифікувати громадські організації за напрямками їх діяльності: 1) права людини; 2) поліпшення соціально-економічного становища країни; 3) професійна діяльність; 4) сім'я та діти; 5) освіта; 6) захист здоров'я населення та навколишнього середовища; 7) культура.

Існує ще багато підходів до класифікації громадських організацій і безперечно усі вони заслуговують на увагу. Проте кожна з цих класифікацій має свої переваги, а також дає змогу уважно вивчити природу громадянського суспільства, однак жодна не в змозі охопити всього різноманіття діяльності у цій сфері.

Важливою регулятивною основою діяльності громадських організацій є принципи їх функціонування. У кваліфікаційній роботі під принципами діяльності громадських організацій ми розуміємо такі провідні ідеї, що впливають з головних закономірностей їх правового функціонування і розвитку, характеру цієї діяльності.

Виокремимо щонайменше три основні принципи діяльності громадських організацій. Перший – обумовленість певними життєвими потребами та інтересами людей. Другий принцип – дотримання прав і свобод громадян, які об'єднуються в певну організацію. І третій – законності, зміст якого полягає в

дотриманні громадськими організаціями в своїй діяльності норм Конституції та законів.

При цьому не можна обійти увагою принцип верховенства права, який має першочергове значення серед усіх можливих принципів взаємодії громадських організацій та органів публічного управління.

Вважаємо очевидним, що у відносинах громадських організацій з державою необхідно дотримуватися певного балансу, аби жодна зі сторін не переважила. Тобто, з метою реального формування повноцінного громадянського суспільства потрібна сильна держава та потужний комплекс громадських структур, відносини між якими мають бути партнерськими [14].

Отже, можна класифікувати принципи функціонування громадських організацій на декілька груп:

- загально соціальні – об'єднані потребам людей та рівнем розвитку суспільства, демократизмом та гуманізмом);
- юридичні принципи – законність, верховенство права, рівність тощо;
- принципи створення – добровільність, свобода, солідарність;
- принципи діяльності – такі, що стосуються всієї організації, та такі, що стосуються конкретних осіб-учасників організації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Суть громадянського суспільства – це демократична форма самоорганізації суспільства незалежної від держави, це спонтанне самовиявлення громадян і сформованих ними організацій і об'єднань та відносини між ними.

Одна з найбільш характерних рис громадянського суспільства – це існування певної верстви організованих людей, груп тощо яка може спільно відстоювати свої інтереси перед державною, оскільки одноосібно важко захищати свої права та свободи. Тільки суспільство, в якому представлено

достатній масив будь-яких недержавних (громадських) організацій, можна вважати громадянським. Взаємодія та взаємовідносини між державою та громадянським суспільством визначаються насамперед наявністю механізмів цієї взаємодії, якими є громадські об'єднання [18].

За своєю сутністю термін «недержавна організація» можна застосувати до конкретної організації, яка не входить до державного механізму. До таких можна віднести, наприклад, освітні центри, організації, що надають соціальні послуги, екологічні організації тощо, а також профспілки, релігійні установи, політичні партії, спортивні клуби, бізнес-об'єднання.

Через такі об'єднання громадяни мають можливість відстоювати свої права, допомагають суспільству нормально розвиватися та функціонувати. Тобто завдяки існуванню громадських організацій відбувається вплив на публічне управління державою.

Громадською організацією, як визначено ст. 3 Закону України «Про об'єднання громадян», є добровільне об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх інтересів. Ось це занадто загальне формулювання призвело до того, що в Україні поширена практика створення громадських організацій навколо політичних партій.

Основним призначенням громадських організацій є узагальнення інтересів, тобто саме в них відбувається узгодження безлічі різноманітних окремих інтересів та вимог громадян та соціальних груп, а далі відбувається їх формування у певні конкретні потреби та вимоги, на основі цього визначається загальна мета діяльності організації.

На сучасному етапі громадські організації перебирають на себе все більший обсяг завдань, зокрема у соціальній сфері, де ще донедавна панували суто державні інституції.

РОЗДІЛ 2.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Становлення відносин влади в суспільства в Україні відбувалося протягом тривалого періоду часу. Коли наша країна здобула незалежність на початку 90-х років ХХ ст. поступово відбулася реформа політичної системи та було створено нову систему державного управління, проте реальної взаємодії між ними не відбувалося.

У зв'язку зі швидкою інформатизацією суспільства, можливістю отримувати швидкий доступ до державних послуг і зручного доступу до інформації з'ясувалося, що стара модель системи не відповідає вимогам сучасного. Тому швидкий розвиток інститутів публічного управління виступив очікуваною відповіддю та виклики сучасності. Соціальні, екологічні, економічні та політичні явища вимагають пошуку та впровадження нових методів управління владою і суспільством.

Взаємодія – досить ємне і складне поняття, тому закономірним є різноманіття його визначень. Одні науковці трактують його як процес узгодження і взаємного врахування різних соціальних інтересів [9], інші – як взаємообумовлений процес впливу одних соціальних груп на інші [19], треті – як керований процес реалізації зв'язків, який побудовано на базі загального і особистого [13], четверті – як об'єднання зусиль взаємодіючих сторін для вирішення того чи іншого питання, організацію спільних дій [22].

Дослідників завжди цікавили відносини між державою і суспільством. Теорії, які вони висувають умовно можна розділити на дві категорії:

- 1) теорії протистояння. Їх суть полягає в тому, що інтереси суспільства і держави часто протистоять одне одному;
- 2) теорії співробітництва. Їх суть – інтереси держави і суспільства збігаються.

На практиці різні моделі та форми взаємодії суспільства та влади реалізуються протиставленням двох протилежних полюсів. Науковці виділяють три різні стадії взаємодії між державою та громадськістю. Ці методи включають кооптацію, репресії та легітимізацію [26].

Усе суспільство можна впевнено розділити на три категорії: інсайдери, аутсайдери та електорат. Завдяки кооптації відбувається отримання зворотнього зв'язку від суспільства через різні канали, а це, в свою чергу, дозволяє відслідковувати суспільні настрої. Якщо поглянути інакше, то репресії застосовуються як стратегія комунікативної взаємодії, що має в собі застосування цензури, обмеження інформаційних свобод і прав та покарання за їх порушення. Метою репресій є запобігання поширенню опозиційних та небезпечних ідей і думок. Враховуючи, що легітимізація має таку ж мету, однак у них є суттєва відмінність – примус проти переконання.

Отже, досліджуючи взаємодію органів публічного управління та громадськості можна чітко визначити сторони цієї взаємодії: держава (державні органи), громадські організації, асоціації та групи за інтересами, ЗМІ, окремі громадяни. Характер поширення інформації ЗМІ дозволяє наступні категорії концепції взаємодії:

1) домінуюча держава – засоби масової інформації підконтрольні державі, доступ до процесу прийняття рішень дозволяється асоціаціям та групам інтересу, але окремі громадяни брати участь в цьому не можуть (виняток – вибори);

2) групи інтересів відіграють вагомий роль у політичному житті. Їх конкуренція та співпраця переважають у політичному процесі;

3) критично важливим аспектом демократії є залучення громадян до прийняття рішень та політичного процесу.

Громадянське суспільство має значний вплив на функціонування органів публічного управління, його основні напрями включають:

- формулювання вимог та вчинення дій щодо захисту прав і свобод громадян та їх асоціацій, про що зазначено в Конституції України та міжнародних документах;

- участь громадян та громадських організацій у різноманітних видах державної служби;

- участь у страйках, мітингах, демонстраціях, протестах проти корупції та бюрократії, пов'язаних з роботою державної служби;

- вплив, який здійснюють різні групи тиску на державний апарат, маючи на меті досягти конкретного рішення, яке б їх задовольнило;

- захист прав державної служби, а також її посадових осіб, громадян та організацій, які з нею пов'язані.

Основний спосіб впливу громадських організацій на органи публічного управління відбувається через легітимну функціонуючу політичну систему.

Проводячи аналіз взаємовідносин між органами публічного управління та громадськістю, можна виокремити різні форми взаємодії як такі, що мають особливий пріоритет. Такі форми вирізняються не лише своїми унікальними характеристиками, а й проблемами специфічного характеру, які виникають при їх реалізації під час розвитку та діяльності громадських об'єднань.

Слід зауважити, що перераховані форми взаємодії передусім стосуються безпосередньо спілкування громадян (їх представників) з адміністративно-управлінськими суб'єктами.

До таких відносяться: публічні слухання, зустрічі з громадськістю, управлінське консультування, переговори і посередництво, громадську експертизу, з'їзди асоціацій, громадських і суспільно-політичних об'єднань, професійних спілок.

Органам публічного управління властиво виявляти цікавість щодо пошуку та вивчення запитів, інтересів і думок громадян, незважаючи на думку останніх з цього питання. Згідно з Конституцією, публічні заходи, організовані громадянами, є предметом законної уваги [33]. Закони, у яких прописана регуляторна політика щодо цих подій, повинні чітко виконуватися. Формами

підтримки органів публічного управління повинні бути з'їзди громадських об'єднань, професійних асоціацій, профспілок. Такі з'їзди є засобом збору громадської думки, яка може включати відгуки про рішення та дії виконавчої влади. Під час таких нарад формуються конкретні положення та рекомендації, які виносять на розгляд виконавчої влади.

Ініціативи громадських організацій є однією з найважливіших форм громадянської активності. У країнах із демократичними системами, що вже є усталеними довготривалий час, участь громадян може компенсувати неефективність органів публічного управління в реалізації спільних інтересів, забезпеченні громадянської рівності, а також наданні доступу до політичного впливу. Участь громадян має важливе значення для вирішення місцевих питань, таких як працевлаштування, освіта, охорона здоров'я, екологічні проблеми, які іноді «не помітні» політичним лідерам та державним чиновникам. Децентралізація влади відбувається тоді, коли громадяни несуть повну відповідальність за прийняття рішень, а не тоді, коли можновладці вирішують відмовитися від неї.

У демократичному суспільстві участь у виборах через голосування – одна з найбільш важливих форм громадянської активності. Беручи участь у політичних кампаніях під час виборів люди можуть мати більш значний вплив на результат. Наприклад, масові демонстрації під час виборів привертають увагу ЗМІ та можуть вплинути на політичні рішення. Закон України «Про звернення громадян» [5] чинить суттєвий вплив на взаємодію органів публічного управління з громадськістю. Саме це дає змогу забезпечити участь громадян в питаннях, пов'язаних з управлінням, вирішенні суспільних і державних справ, а також сприяє відновленню і захисту своїх порушених прав. Звернення громадян – важливе джерело інформації для органів влади, воно дає цінне розуміння суспільних процесів, що відбуваються, а також проблем, які турбують суспільство і пов'язані з економічним, державним та соціально-культурним розвитком. Основне завдання, що виконується завдяки цьому –

відбувається забезпечення реалізації громадянами права на звернення до органів публічного управління за допомогою практичного механізму

Органи публічного управління мають окремий перелік методів і форм взаємодії з громадськими організаціями. Один із них (унікальний) – це звернення неурядових об'єднань, груп чи громадських активістів. Такі звернення представляють погляди широких верств населення та місцевих соціальних груп.

Інформатизація суспільства відкрила нові перспективи спілкування, впливу та взаємодії. Доступ до цих можливостей мають органи публічного управління та громадські організації, насамперед через використання ЗМІ та величезної мережі «Інтернет». Зараз інформація – це неймовірно цінний ресурс влади, а контроль над суспільством досягається управлінням комунікаційними каналами.

Щодо політичної комунікації в мережі «Інтернеті», то науковцями часто використовуються два основні терміни: електронний уряд (е-урядування) та електронна демократія (е-демократія). Використання передових технологій у публічному управлінні породило концепцію електронного уряду. Тобто, це корпоративна інформаційна система, функціонування якої забезпечується на загальнодержавному рівні. Основна увага надається розвитку управлінських навичок і використанню нових технологій з метою зменшення корупції, підвищення ефективності та, як наслідок, підвищення прозорості уряду. Електронний уряд використовує декілька ключових технологій, які включають комп'ютерні мережі, мультимедіа, веб-додатки, технології ідентифікації та бази даних.

Вивчаючи питання взаємодії між органами публічного управління та громадськістю через Інтернет, важливо розуміти, що цей процес передбачає комунікацію між органами державним управління і конкретною особою чи групою дотримуючись вимог законодавства. Не менш важливою складовою такої комунікації є інфраструктура взаємодії, вона першу чергу покликана оптимізувати процес і зробити його зручнішим для обох сторін. У сфері уряду

та суспільства системи «електронного уряду» та «електронної демократії» є найбільш релевантними інфраструктурними рішеннями, їхні характеристики можна оцінити відповідно до центральних концепцій мережевого простору (ідеї «web 1.0», «web 2.0» та «web 3.0») [23].

Сприяння урядовим та громадським Інтернет-ініціативам є одним із критичних аспектів взаємодії між органами публічного управління та громадськими організаціями. У таблиці 2.1. наведено кілька прикладів таких ініціатив(за пропозиціями органів публічного управління).

Таблиця 2.1

Інструменти взаємодії в мережі «Інтернет» ініційовані органами публічного управління

Офлайн взаємодія	Онлайн аналог	Контактна група
Громадські приймальні	Електронні приймальні: прийом листів, скарг, пропозицій, петицій через офіційні сайти, форми зворотного зв'язку і в соціальних мережах. Населення	Населення
Висвітлення в ЗМІ прийнятих рішень	Висвітлення в засобах масової інформації прийнятих рішень Публікація новин на офіційних сторінках, розсилка прес релізів; публікація відкритих даних соц. мережах	Засоби масової інформації, широкі верстви населення
Збори, публічні обговорення	Форуми, прямі Інтернет-трансляції з можливістю інтерактивної участі	Засоби масової інформації, широкі верстви населення, господарюючі суб'єкти
Прийом листів, скарг, пропозицій тощо	Електронні петиції, прийом скарг, пропозицій, листів через офіційні сайти	Населення, громадські організації, місцеве самоврядування, господарюючі суб'єкти
Надання державних послуг	Надання державних послуг через інтернет-портал	Всі контактні групи
Опитування, голосування, референдуми	Онлайн-голосування через офіційні системи	Населення, громадські організації
Масові заходи	Онлайн-флешмоби, відео трансляції масових заходів	Населення, громадські організації

Джерело: [27].

Вивчаючи питання взаємовідносин між державою та громадянським суспільством, деякі вітчизняні науковці виділяють три різні моделі взаємодії: співробітництво, за якого держава та громадськість працюють разом як партнери; ігнорування, при якому навпаки відбувається ігнорування державою інтересів громадянського суспільства; і конфронтація, перебуваючи в якій ці відбувається активне протистояння цих двох суб'єктів. Застосовуючи ці концептуальні рамки до взаємодії в мережі «Інтернет», ми можемо визначити різні сценарії того, як держава та громадянське суспільство можуть взаємодіяти онлайн:

- заохочення та ініціювання державою онлайн-практик взаємодії з суспільством;
- ігнорування інтернет-ініціатив, низький пріоритет завдань з інформатизації процесу взаємодії з суспільством;
- придушення громадянських ініціатив, жорсткий державний контроль над інтернет-комунікацією [31].

За допомогою таблиці 2.2. показано, що громадянські ініціативи охоплюють усі заходи, організовані окремими користувачами або громадськими організаціями, незалежно від участі органів публічного управління.

Таблиця 2.2.

Інструменти взаємодії в мережі «Інтернет» ініційовані громадськістю

Види громадянської активності	Інтернет-технологія	Контактна аудиторія
Колективні звернення, петиції, відкриті листи, голосування	Сервіси збору підписів сервіси голосувань	Державні органи
Проблемні дискусії	Соціальні мережі, форуми інтернет	Інтернет-користувачі, представники влади
Поширення контенту, інформування про проблему	Sharing, хештеги	Інтернет-користувач

Джерело: [21].

Ефективність співпраці між органами публічного управління та широким населенням передбачає вдосконалення методів і систем та залежить від основних інституційних вимог.

Пропонуємо розглянути перший механізм громадського контролю, який є виконавцем ролі однієї з найважливіших ознак громадянського суспільства, і забезпечує основну форму участі громадськості у діяльності держави.

Принцип обов'язкового громадського контролю є загально визнаним у міжнародній правовій системі як фундаментальний елемент демократичних суспільств [17].

Більшість сучасних науковців поєднують в думці, що під громадським контролем потрібно розуміти діяльність, яка першочергово здійснюється громадськими організаціями та окремими ініціативними громадянами. Тому його й справедливо називають громадським контролем. Завдання громадського контролю полягають у перевірці дотримання органами публічного управління відповідних сучасних норм законодавства, а також вчасне та повне усунення виявлених в їх діяльності правопорушень.

Основна функція громадського контролю – це налагодження якомога ефективнішої комунікації між суспільством і державою.

Цілі громадського контролю мають подвійний характер:

- дотримання законних інтересів, прав і свобод громадян у процесі здійснення державної діяльності;
- підтримання законодавчо закріпленого встановленого механізму професійного здійснення державних повноважень на рівні, який відповідає потребам і волі соціуму, а отже, народу.

Як система, громадський контроль має ряд специфічних ознак:

- виступає в якості форми управління суспільством і окремими його інститутами, що з'єднує інтереси і потреби всіх членів суспільства в єдину керівну волю;
- є основною функцією забезпечення збалансованості інтересів різноманітних соціальних груп і запобігання конфлікту інтересів;

- є методом координації та об'єднання зусиль суспільства для вирішення невідкладних завдань;

- є об'єктивним невід'ємним повноваженням будь-якого суспільства і одним з основних його інститутів [24].

Другим етапом процесу контролю є самоконтроль, яким передбачається добровільне дотримання органами публічного управління, а отже, і їх персоналом, встановлених стандартів діяльності. Саме ця стадія контролю вимагає самоконтролю, який корениться в розумінні цими особами закону, правової культури та відчуття позитивного правового обов'язку.

Другим механізмом взаємодії органів публічного управління з громадськими організаціями є партисипативний механізм.

Часто держава не має потрібних їй ресурсів для вирішення конкретних проблем, як то: інтелектуальних, інформаційних тощо. Однак такі ресурси є в громадських організаціях, великому та середньому бізнесі та незалежних ЗМІ. Використання цих ресурсів з метою вирішення важливих проблем суспільства забезпечує досягнення довгострокових інтересів як держави, так і суспільства.

Наступний механізм взаємодії органів публічного управління з громадськістю – інформаційно-комунікаційний. У протилежність від попередніх механізмів він досить мало вивчений вітчизняними науковцями. Ми пропонуємо зважати на те, що даний механізм може застосовуватися в основному органами публічного управління, отже, вони є його суб'єктом, а об'єктом впливу – громадськість.

Пропонуємо визначити формування інформаційно-комунікативного механізму взаємодії громадських організацій та органів публічного управління за такими основними принципами:

- системність;
- доступність інформації;
- стійкість.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У зв'язку зі швидкою інформатизацією суспільства, можливістю отримувати швидкий доступ до державних послуг і зручного доступу до інформації з'ясувалося, що стара модель системи не відповідає вимогам сучасного. Тому швидкий розвиток інститутів публічного управління виступив очікуваною відповіддю та виклики сучасності. Соціальні, екологічні, економічні та політичні явища вимагають пошуку та впровадження нових методів управління владою і суспільством.

На практиці різні моделі та форми взаємодії суспільства та влади реалізуються протиставленням двох протилежних полюсів. Дослідники цього питання пропонують виділити три різні стадії взаємодії між державою та громадськістю. Цими методами є кооптація, репресії та легітимізація.

Досліджуючи взаємодію органів публічного управління та громадськості можна чітко визначити сторони цієї взаємодії: держава (державні органи), громадські організації, асоціації та групи за інтересами, ЗМІ, окремі громадяни.

Громадянське суспільство має значний вплив на функціонування органів публічного управління, його основні напрями включають:

- формулювання вимог та вчинення дій щодо захисту прав і свобод громадян та їх асоціацій, що зафіксовано в Конституції України та міжнародних документах;
- участь громадян та громадських організацій у різноманітних видах державної служби;
- участь у страйках, мітингах, демонстраціях, протестах проти корупції та бюрократії, пов'язаних з роботою державної служби;
- вплив, який здійснюють різні групи тиску на державний апарат, маючи на меті досягти конкретного рішення, яке б їх задовольнило;
- захист прав державної служби, а також її посадових осіб, громадян та організацій, які з нею пов'язані.

Основний спосіб впливу громадських організацій на органи публічного управління відбувається через легітимну функціонуючу політичну систему.

Органи публічного управління мають окремий перелік методів і форм взаємодії з громадськими організаціями. Один із них (унікальний) – це звернення неурядових об'єднань, груп чи громадських активістів. Такі звернення представляють погляди широких верств населення та місцевих соціальних груп.

Щодо політичної комунікації в мережі «Інтернеті», то науковцями часто використовуються два основні терміни: електронний уряд (е-урядування) та електронна демократія (е-демократія). Використання передових технологій у публічному управлінні породило концепцію електронного уряду.

Ефективність співпраці між органами публічного управління та широким населенням передбачає вдосконалення методів і систем та залежить від основних інституційних вимог.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДЕРЖАВИ

Вирішення питання напрямів оптимізації державної політики щодо сприяння розвитку громадських організацій в Україні та їх взаємодії з органами публічного управління обумовлено динамікою демократичних процесів у державі та актуалізацією запитів громадянського суспільства. Незважаючи на законодавчу увагу та велику громадянську зацікавленість до питань розвитку громадянського суспільства, його становлення має чимало перепон, пов'язаних, не в останню чергу, із зростаючою недовірою як до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, так і до громадських організацій, їхніх лідерів та активістів, що призводить до гальмування державотворчого процесу національної єдності й об'єднання громадян в Україні. Щоб вирішити питання подальшого відчуження ключових гравців публічно-управлінських відносин, на нашу думку, варто більш конкретно окреслити орієнтири їхньої співпраці, більш чітко сформувані основні напрями оптимізації механізмів впливу громадських організацій на органи публічного управління у різних сферах.

Зараз зміни взаємодії органів публічного управління та громадських організацій відбуваються під впливом цілого ряду факторів, питома вага серед яких належить прискореному розвитку цифрового середовища. Враховуючи це можемо виділити тенденції, які можуть охарактеризувати перспективи подальших змін управлінських функцій.

Проведемо аналіз стадій публічного управління відповідно до перспектив застосування цифрової трансформації.

1. Визначення стратегії розвитку, тобто формулювання конкретних цілей і постановка завдань, прийняття рішень. При цьому під час цього етапу вкрай важливо запровадити застосування процедури моніторингу. Мета моніторингу – розуміння нюансів поточної ситуації та виявлення проблем, які потребують вирішення. Моніторинг буде проводитися як органами публічного управління,

так і з залученням представників громадськості. Технології, які використовуються на цьому етапі, матимуть вирішальне значення. Окрім того, вони допомагатимуть у зборі емпіричних даних і полегшать роботу в режимі реального часу. Для цього необхідно розвивати цифрові платформи та інфраструктуру. Наприклад, у Великобританії спеціалізована цифрова платформа Predictiv використовується для збору інформації в реальному часі та врахування ставлення респондентів до наміченого вирішення конкретної проблеми [18]. Крім того, аналіз цих даних вимагає використання «BigData», систем розподіленого реєстру, технології блокчейну та штучного інтелекту (ШІ). Зрештою, цілком можливо, що в найближчому майбутньому може з'явитися цифровий уряд, де влада зможе розглядати розробку державної політики як ітеративний процес, який дозволяє тестувати та змінювати нормативні акти в реальному часі [18].

Громадськість братиме участь на основі подальшого розвитку цифрових ІКТ, що здійснюватиметься:

- за допомогою удосконалення процесу формування та подання пропозицій та рекомендацій, звернень, петицій, проведення електронного голосування на удосконалених електронних майданчиках тощо;

- завдяки залученню громадськості за допомогою платформних рішень для спільної розробки стратегічних планів, здійснення громадського контролю, налагодження діалогу для пошуку компромісів та гармонізації відносин між державою та громадськими організаціями;

- завдячуючи подальшому розвитку та удосконаленню інформаційних платформ для громадськості.

Необхідно звернути увагу на декілька проблем, що виникли. Будь-яка інформація має бути доступною для громадськості та мати перспективний характер. Цілком природно, що виникли занепокоєння з приводу спроможності органів публічного управління та громадських організацій забезпечувати проведення ретельних та надійних оцінок.

2. Забезпечення реалізації координуючих, розпорядчих та контролюючих функцій. Уваги на цьому етапі заслуговують виконання повноважень органами публічного управління щодо покладених на них функцій. Для підвищення ефективності виконання цих функцій дуже важливо розвивати цифрові ІКТ-технології, наприклад, створення штучного інтелекту (ШІ), який дає можливість моніторингу виконання функцій, впровадження цифрового відстеження тощо. Важливим для участі громадських організацій в публічному управлінні є розвиток цифрових ІКТ.

3. Спільне управління проектами органами публічного управління та громадськими організаціями. Наразі воно здійснюється за допомогою різних цифрових платформ. В основному ці платформи використовуються для проектів, які пов'язані із соціальним та екологічним секторами. Ефективність такого управління значною мірою залежить від впровадження та використання цифрових інформаційних і комунікаційних технологій на всіх рівнях, а також від їх постійного удосконалення.

4. Надання державних послуг недержавними організаціями (в тому і громадськими організаціями), включаючи надання послуг через механізми цифрових ІКТ. Разом з тим, надання такого роду послуг може передаватися громадським організаціям завдяки укладанню договірних угод або делегування. Наразі відбувається поступова тенденція до передачі деяких державних функцій у публічну сферу. Одним із прикладів цього є децентралізована система, яка використовує технологію блокчейн для врегулювання суперечок із залучення громадськості, минаючи необхідність судового розгляду всередині держави [24].

5. Механізми зворотного зв'язку сформовані на базі цифрових ІКТ:

- оцінка прийнятих державними структурами рішень за допомогою громадськості;
- оцінка ефективності діяльності органів публічного управління і конкретних керівників.

Використання в роботі цифрових інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінює змістовні властивості публічного управління:

- фундаментальний принцип аналітичної моделі управління – акцент на спільне вирішення проблем між усіма залученими сторонами, включаючи громадськість. Такий підхід дає змогу не лише забезпечувати легальність реалізованих рішень, а й посилювати їх легітимність, тим створюючи більшу довіру до структур держави. Інтеграція інформаційних технологій в аналітичну модель управління значним чином полегшила її впровадження та застосування [22];

- спільні зусилля, тобто забезпечення співпраці між громадянами, громадськими організаціями та органами публічного управління, можна розуміти як намагання створення проєктів взаємоузгоджених рішень, реалізації таких проєктів, раціонального розподілу ресурсів, забезпечення координації діяльності, так і виконання функцій контролю та регулювання;

- відповідальність за прийняті рішення несуть органи публічного управління, громадськість та інші залучені учасники цього процесу;

- публічне управління стає прозорим і відкритим, що призводить до зниження рівня корупції, який існує в ньому.

З метою успішного впровадження та застосування цифрових ІКТ потрібно виконати декілька умов. Перше – зменшення до мінімуму ризику несанкціонованого доступу до баз даних та створення надійної системи гарантій запобігання витоку та втрати персональної інформації громадян. Це особливо важливо, оскільки недержавні представники часто забезпечують керування державними інформаційними системами.

Суть другої вимоги в тому, що інформаційні системи мають бути безвідмовними. Разом з тим, необхідна система додаткових гарантій від органів публічного управління щодо запобігання постійному та місцевому контролю за діяльністю громадських організацій. Саме тому викликають занепокоєння створення цифрового посвідчення особи та застосування технологій для забезпечення фіксації дій користувачів мережі Інтернет в цифровій реальності з

метою оцінки активності в соціальних мережах, масове відео спостереження та біометрична ідентифікація на відстані. Наприкінці, потрібно запровадити систему гарантій, щоб громадяни, які не володіють комп'ютерними знаннями та не вміють користуватися цифровими ІКТ, мали права на отримання державних послуг.

Серед можливих напрямків розвитку цифровізації у сфері публічного управління в подальшому в Україні слід виділити:

- ліквідувати паперовий документообіг;
- використання моносервісів як основних засобів реалізації переходу до цифровізації призвело до міграції всіх державних послуг на онлайн-платформи;
- створення електронних реєстрів органами публічного управління та державними установами;
- створення так званих супер сервісів, які пропонують цілісне (комплексне) вирішення повсякденних (побутових) проблем громадян;
- забезпечити зменшення участі державних службовців у прийнятті рішень щодо надання державних послуг [16].

На думку достатньо великої кількості дослідників поточний стан цифрових ІКТ перебуває у перехідній фазі до Web 4.0. Цю фазу характеризує широке впровадження ІІІ в усі аспекти суспільного життя, навіть державні системи. Коли відбулося представлення ІІІ, вважалося, що його впровадження зможе підвищити ефективність вирішення завдань, що вимагають аналіз величезних обсягів даних, а також повсякденних завдань, з якнайшвидшим вирішенням [12].

Але деякі питання все ж залишаються без відповіді: як забезпечити прозорість прийняття рішень на основі ІІІ; конкретні функції управління, які виконуватимуться за його допомогою; ступінь застосування ІІІ в публічному управлінні; врахування соціально-політичних і етичних інтересів у своїй діяльності.

Щодо цифровізації процесів публічного управління та їх впливу на громадянське суспільство, можемо виокремити кілька ключових напрямів розвитку:

- збільшення частки участі громадськості в процесі прийняття державних рішень – мета, яку хочуть досягти уряди багатьох країн світу. Одним із ймовірних шляхів досягнення цієї мети може бути створення відповідних можливостей для громадян брати безпосередню участь у процесі прийняття рішень державними установами. Вони можуть мати форму краудсорсингових ініціатив з обов'язковим використанням цифрових платформ, створення електронного публічного правосуддя та інших подібних механізмів. Крім того, проводиться дослідження розвитку різних форм участі громадськості в державних структурах, які забезпечують реалізацію процесу прийняття рішень;

- заохочується розширення переліку публічних послуг, що надаватимуться неурядовими організаціями;

- мета розширення громадського контролю за всіма сферами функціонування держави полягає у підвищенні рівня залученості широких верств населення до процесів прийняття рішень, що мають вплив на їх життя. Досягнення цієї мети можливе за допомогою розширення сфери впливу громадськості на виконання державою її функцій;

- один із потенційних напрямків зростання – це розширення можливостей громадськості для участі в експертних та аналітичних заходах. Це досягається шляхом впровадження BigData та застосуванням інтелектуального аналізу даних;

- використання онлайн-технологій для сприяння демократичним процесам, таким як голосування та вибори, зростає. Одночасно важливо підкреслити, що платформи цифрових ІКТ стали полем битви для різних зацікавлених сторін, включаючи громадянське суспільство та уряд, за просування своїх інтересів. Цифрова сфера перетворюється на політичне явище, де політичні структури реального світу зазнають метаморфоз у шаблони цифрових мереж [16].

Загальні тенденції процесів цифровізації значно вплинули на комунікаційні процеси, у тому числі на взаємодію громадських організацій та органів публічного управління. Розберемо ці тенденції:

- завдяки еволюції цифрової комунікації утворилась трансформація способу спілкування двома різними способами: через взаємодію людина-комп'ютер і через взаємодію людина-комп'ютер-людина за допомогою соціальних мереж. Ці дві форми спілкування забезпечують досягнення унікальних цілей [14];

- мережа створила умови для розширення кола осіб, які створюють і споживають контент, в тому числі політичний контент і контент, що має за мету відображення взаємодії між громадськістю та урядом;

- враховуючи, що віртуальне спілкування продовжує замінювати особисте, можливості для спілкування розширюються. Проте, завдяки розвитку онлайн-спілкування виникло нове явище: «самотність в мережі»;

- у мережі відчутно зростає кількість осіб, активно приймаючих участь у її діяльності. Вони є тими, хто вносить ініціативу та бере участь у організації скарг, петицій, протестів та інших подібних заходів, що часто виникають у мережевому середовищі. Одночасно з цим, в мережі спостерігається збільшення кількості людей, що бажають брати участь у волонтерських рухах, благодійних акціях та інших подібних ініціативах, результатом яких є розширення спільноти мережі;

- відбулася зміна моделей поведінки споживачів в онлайн-комунікації у бік зручних і швидких способів отримання інформації. Стає все більш поширеним включення розваг в інформаційний контент, про що свідчить поява терміну «інфотейнмент» [19]. В результаті таких змін стали популярними в мережі окремі моделі поведінки;

- свобода, що досягається з допомогою комунікаційних процесів у мережі, є унікальною і помітною. Однак поняття свободи, як правило, обмежується можливістю вибору певних соціальних груп у мережі, які не обов'язково повинні бути центральними чи мати певне значення;

- спрямованість поведінки в мережі на соціальне заохочення;
- збільшення рівня конфліктогенності та агресивності соціальних мереж;
- орієнтація на окремих осіб – лідерів думок в мережі.

Трансформація взаємодії органів публічного управління та громадських організацій має унікальну схему змін, що враховує сучасні тенденції. Вона обумовлена насамперед потребою усунення негативних тенденцій, що виникають в комунікаційних процесах між громадськими організаціями та органами публічного управління. Швидкість реагування державних структур повинна адаптуватися враховуючи еволюцію потреб громадянського суспільства та обставини. Неспроможність держави вчасно відреагувати робить ефективність цієї взаємодії значно нижчою. Крім того, має місце миттєвого обговорення користувачами мережі Інтернет будь-якого несприятливого випадку. Важливо, щоб такі комунікаційні процеси були постійними задля забезпечення ефективної комунікації між громадськими організаціями та органами публічного управління – звідси необхідність ведення постійного аналізу мережі та оперативного реагування. Самі цифрові пристрої стають все більш комфортними для забезпечення можливості спілкування в мережі.

Очевидно, що комунікативні процедури вимагають основи, яка враховуватиме їх саморегуляцію та самоорганізацію. Метою комунікаційних процесів між громадськими організаціями та органами публічного управління є визначення ризиків і проблемних сфер, що вимагають співпраці між сторонами, враховуючи наявні ресурси уряду. Тим не менш, погляди, які громадяни висловлюють у соціальних мережах, неможливо розглядати як уявлення більшості громадян. Соціальні медіа – це конфліктна платформа, на якій представлено інтереси різних соціальних груп.

З метою підвищення взаємодії та ефективності комунікації органи публічного управління мають використовувати комунікативні процеси, як будуть матимуть на меті досягнення компромісів, консенсусу та узгодження інтересів. Цього можна досягти за допомогою участі у прямих онлайн-діалогах, які матимуть на меті гармонізацію. Але у багатьох випадках держава виконує

роль пасивного слухача, коли вона лише визнає проблему, не вживаючи жодних дій щоб її вирішити. Мали місце численні випадки, коли відповідні державні структури не брали до уваги ініціативи, які набрали необхідну кількість голосів користувачів мережі.

Проводячи аналіз комунікативних процесів в мережі, важливо враховувати різні напрями. До них належать:

- 1) комунікація між громадськістю та громадянами,
- 2) комунікація між громадськістю та державою,
- 3) комунікація між державою та громадянами,
- 4) комунікація між громадськістю, громадянами та державою,
- 5) комунікація між державою, громадськістю та громадянами;
- 6) спілкування між державою, громадянами і громадськістю [13].

Завдяки використанню цифрових платформ органами публічного управління виникають етичні проблеми у процесі взаємодії з громадськістю. Етична сторона комунікації між ними висвітлює безліч питань, наприклад, необхідність присутності державних службовців у соціальних мережах, етикет спілкування як для інститутів громадянського суспільства та громадян, так і для державних структур, регулювання спілкування, включаючи термін відповіді, а також боротьбу з фейковими новинами та скандалами, які штучно сфабриковані. Тому основними тенденціями, що вимагають свого підкріплення і розвитку, є забезпечення достовірності інформації та безпеки спілкування в цифровому середовищі, що вимагає ефективного адміністрування, регулювання, контролю з боку державних структур [20].

Розглядаючи розвиток комунікації між громадськими організаціями та органами публічного управління, важливо враховувати зміни її динаміки завдяки демократичним процесам суспільства. Концепція «дорадчої демократії» є перспективною основою для комунікативних процесів між громадянським суспільством і органами публічного управління в мережі, вона передбачає публічний діалог між державними установами та громадянами, владою та громадськістю, який покликано на створення найбільш прийнятних і

оптимальних підходів до прогресу суспільства в цілому. Цей тип діалогу базується на взаємодії органів публічного управління та громадськості в соціальних медіа, до яких входять електронні форуми, опитування та інші інструменти онлайн-комунікації [19].

Слід зазначити, що появу постдемократії автори пов'язують із певними тенденціями, які кинули виклик нормативному функціонуванню демократичних інститутів [24]. Як результат форми прямої демократії мають більшу популярність, натомість традиційні інститути громадянського суспільства стають дещо неактуальними. Блоги та соціальні мережі зайняли місце цих традиційних інститутів і тепер вважаються основою нового громадянського суспільства [24]. Схоже, що це має тенденцію до зростання. Інколи окремих випадок соціальної несправедливості привертає увагу онлайн-спільнот, що призводить до спонтанного виникнення соціальних груп в мережі Інтернет. Такі групи привертають до проблеми увагу громадськості та ЗМІ, намагаючись за допомогою їх втручання її вирішити. Незважаючи на те, що спілкування в цих групах може бути недовготривалим, сам факт наявності соціальних зв'язків у мережі не заперечує можливості формування більш стабільних груп. Потрібно зауважити, що такі групи потенційно мають значний мобілізаційний ресурс. Важливо розуміти, що захисники мережевих груп також виступають за суворе дотримання законодавства, турбуючись за благополуччя звичайних громадян. По суті, метою протестів громадян є зміцнення авторитету держави та її законів всупереч бажанням тих, хто займає владу [24].

Органи публічного управління та громадські організації зобов'язані відповідати нормам, встановленим мережею Інтернет.

На тепер державними установами та організаціями громадянського суспільства використовуються різні методи та техніки, які знаходять застосування в комунікації в соціальних мережах. Окремі мережеві технології були інтегровані в процеси державного управління та канали зв'язку, в яких приймає участь уряд. Актуальним є створення комунікаційної стратегії

державних установ у мережі Інтернет. Ця стратегія має втілювати принципи, цілі, напрями та форми такого спілкування [24].

Не можна недооцінювати важливість підтримки постійного діалогу між органами публічного управління та громадськими організаціями. Проте, неможливо погодитися з тим, що цей діалог уособлює перехід від патерналістського ставлення до ліберальної моделі держави [32]. Діалог між владою та громадянами має можливість досягти більш точного розуміння державою потреб та інтересів суспільства. Однак, держава все ще утримує контроль над ресурсами та їх розподілом. Отже, ведення такого діалогу безпосередньо не пов'язано з патерналізмом. Навпаки, в результаті ведення такого діалогу можна зміцнити патерналістську лінію державного управління. Завданням держави є захист комунікаційного процесу у мережі від негативних впливів, наприклад, різного роду злочинна діяльність; розповсюдження приватної інформації тощо. Це може бути використання електронних засобів, включаючи GPS, або відстеження електронного листування, або вторгнення в роботу інтернет-сайтів чи роботу мобільного телефонного зв'язку, масове встановлення відеокамер (в т.ч. і у громадських туалетах), постійне зберігання в електронних банках даних відбитків пальців та зразків клітин [10]. Необхідно знайти консенсус між державою та суспільством щодо регулювання процесів комунікації у мережі, а також нерегульованого нічим збору і аналізу персональних даних. Навіть законне втручання держави в приватне життя людини повинно бути ретельно перевірено та оцінено громадянським суспільством.

Комунікаційні процеси в мережі неймовірно інтенсивні, в результаті чого залишаються «цифрові сліди». В цих слідах міститься особиста інформація користувача мережі «Інтернет», наприклад, біометричні дані, пошукові запити та «лайки». Інформацію збирають та зберігають за допомогою технології BigData, та аналізують з використанням передових «розумних» систем. Варто зазначити, що користувачі самі беруть участь у накопиченні цих даних, об'єм яких як очікується, продовжуватиме зростати щорічно. Хоча зібрані дані

широко використовуються, немає гарантій, що вони не будуть використані на шкоду громадянам. Це ускладнюється зростанням таємного масового стеження, перехоплення інформації, хакерства та програмування мережевих процесів [12].

Поява пандемії COVID-19 також виявила певні проблеми. Вимога самоізоляції та введення спеціальних дозволів на вихід з дому посилили моніторинг громадян. Не дивлячись на все це, більшість людей сприйняла ці заходи позитивно. Трансформація цифрової реальності призвела до змін у розвитку владних відносин. Ця трансформація стала каталізатором появи нових сутностей, залучених даних.

Важко не погоджуватися з дослідниками, які наголошують на важливості усвідомлення небезпеки, яку становитиме поширення цифрових технологій для здійснення державної влади. Розвиток мережі призвів до появи у ній нових групи, які стали суб'єктами владних відносин. Вони регулюють участь користувачів Інтернету через використання механізмів вмикання/вимкнення з метою координації різних груп у мережі. Однак це повноваження не є беззаперечним і має юридичні обмеження у межах юрисдикції.

З появою та розвитком мережі Інтернет динаміка влади набула нових вимірів. У світлі змін у суспільстві, викликаних інформаційною епохою, влада більше не обмежується лише засобом здійснення впливу, контролю та повноважень, а радше як окремий спосіб соціальної комунікації між політичними акторами [18].

Основними цілями вираження державної влади в мережі Інтернет є попередження злочинної діяльності, заборона поширення інформації, яка може суперечити правовим і моральним нормам суспільства (наприклад, пропаганда заборонених речовин), захист державного суверенітету, прав і основних свобод особи. Однак якщо органи публічного управління перевищать свої повноваження в мережі, то це може спровокувати порушення прав і свобод громадян, наприклад права на приватне життя або свободу слова. Тому дуже важливо намагатися знайти спільну мову між державою та громадськістю. Важливо прийняти нормативні акти з метою законодавчо обґрунтованого

посилення державних повноважень у мережі (за винятком надзвичайних ситуацій чи воєнного стану). Державна влада в мережі не повинна бути визначена лише її функціями (контроль, нагляд та припинення злочинної діяльності). Вона також повинна охоплювати інші форми вираження, наприклад, легітимізацію рішень, прийнятих на державному рівні, формування позитивного іміджу органів державної влади тощо. Вистачило б команди обізнаних державних службовців, спроможних оперативно реагувати на запити громадян та приймати зважені рішення.

Вирішальним фактором у відносинах між державою, громадянським суспільством і громадянами у мережі став розвиток цифрових прав. Наслідком цього стало накладення державними органами обмежень на незаконну діяльність у мережі. Тоді як у деяких країнах цифрові права визнаються як нова категорія прав осіб у цифровій сфері щодо персональних даних і доступу до цифрових послуг, конституційне положення цих прав у нашій країні залишається невизначеним [13].

У зв'язку з появою та швидкою цифровізацією реальності разом із залученням до неї громадян виникла необхідність створення реалізації цифрових прав. Нині Цивільний кодекс України визнає ці права як окрему форму права власності. Тим не менш, їхнє тлумачення набагато ширше цього конкретного аспекту. Концепція цифрових прав є складною, що вимагає тонкого балансу між різними інтересами громадян, організацій громадянського суспільства та держави в Інтернеті.

Дотримання державою цифрових прав громадян також вимагає від громадян виконання відповідних зобов'язань у цифровому середовищі. Влада держави в мережі має бути обмежена (цифрові права громадян та їхніх об'єднань не повинні бути незаконно обмежені), але громадські організації також мають нести певні обов'язки щодо розповсюдження інформації. Обмеження цифрових прав допускається лише у випадках, передбачених законодавцем (наприклад, надзвичайний стан, режим антитерористичної

операції, воєнний стан тощо) та з метою реалізації цих заходів в суспільних інтересах [15].

Державні структури несуть повну відповідальність за забезпечення безпеки мережі. Термін «безпека» при цьому означає широкий спектр превентивних заходів. Наприклад, виявлення та перешкоджання несанкціонованому доступу до особистої інформації як фізичних, так і юридичних осіб, яка зберігається в цифровому вигляді, запобігання кібератакам і саботажу, а також усім формам злочинної діяльності в мережі. Крім того, вони повинні забезпечити безперебійну та послідовну роботу каналів зв'язку в Інтернеті та охорону значущих культурних орієнтирів у суспільній свідомості онлайн [24]. Також важливо запобігти перетворенню цифрової реальності на інформаційну зброю та захистити інформацію окремих осіб, громадянського суспільства та самої держави, зробивши її основним центром інформаційної безпеки.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Вирішення питання напрямів оптимізації державної політики щодо сприяння розвитку громадських організацій в Україні та їх взаємодії з органами публічного управління обумовлено динамікою демократичних процесів у державі та актуалізацією запитів громадянського суспільства. Незважаючи на законодавчу увагу та велику громадянську зацікавленість до питань розвитку громадянського суспільства, його становлення має чимало перепон, пов'язаних, не в останню чергу, із зростаючою недовірою як до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, так і до громадських організацій, їхніх лідерів та активістів, що в свою чергу значно гальмує державотворчий процес національної єдності й громадянської консолідації в Україні.

Зараз зміни взаємодії органів публічного управління та громадських організацій відбуваються під впливом цілого ряду факторів, питому вагу серед

яких відіграє прискорений розвиток цифрового середовища. У зв'язку з цим можемо виділити тенденції, які можуть охарактеризувати перспективи подальших змін управлінських функцій.

Громадськість братиме участь на основі подальшого розвитку цифрових ІКТ, що здійснюватиметься:

- за допомогою удосконалення процесу формування та подання пропозицій та рекомендацій, звернень, петицій, проведення електронного голосування на удосконалених електронних майданчиках тощо;

- завдяки залученню громадськості за допомогою платформних рішень для спільної розробки стратегічних планів, здійснення громадського контролю, налагодження діалогу для пошуку компромісів та гармонізації відносин між державою та громадськими організаціями;

- завдячуючи подальшому розвитку та удосконаленню інформаційних платформ для громадськості.

Використання в роботі цифрових інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінює змістовні властивості публічного управління:

- фундаментальний принцип аналітичної моделі управління – акцент на спільне вирішення проблем між усіма залученими сторонами, включаючи громадськість. Такий підхід дає змогу не лише забезпечувати легальність реалізованих рішень, а й посилювати їх легітимність, тим створюючи більшу довіру до структур держави. Інтеграція інформаційних технологій в аналітичну модель управління значним чином полегшила її впровадження та застосування [22];

- спільні зусилля, тобто забезпечення співпраці між громадянами, громадськими організаціями та органами публічного управління, можна розуміти як намагання створення проєктів взаємоузгоджених рішень, реалізації таких проєктів, раціонального розподілу ресурсів, забезпечення координації діяльності, так і виконання функцій контролю та регулювання;

- відповідальність за прийняті рішення несуть органи публічного управління, громадськість та інші залучені учасники цього процесу;

- публічне управління стає прозорим і відкритим, що призводить до зниження рівня корупції, який існує в ньому.

Трансформація взаємодії органів публічного управління та громадських організацій має унікальну схему змін, що враховує сучасні тенденції. Вона обумовлена насамперед потребою усунення негативних тенденцій, що виникають в комунікаційних процесах між громадськими організаціями та органами публічного управління. Швидкість реагування державних структур повинна адаптуватися враховуючи еволюцію потреб громадянського суспільства та обставини.

На тепер державними установами та організаціями громадянського суспільства використовуються різні методи та техніки, які знаходять застосування в комунікації в соціальних мережах. Окремі мережеві технології були інтегровані в процеси державного управління та канали зв'язку, в яких приймає участь уряд. Актуальним є створення комунікаційної стратегії державних установ у мережі Інтернет. Ця стратегія має втілювати принципи, цілі, напрями та форми такого спілкування [24].

Основними цілями вираження державної влади в мережі Інтернет є попередження злочинної діяльності, заборона поширення інформації, яка може суперечити правовим і моральним нормам суспільства (наприклад, пропаганда заборонених речовин), захист державного суверенітету, прав і основних свобод особи. Однак якщо органи публічного управління перевищать свої повноваження в мережі, то це може спровокувати порушення прав і свобод громадян, наприклад права на приватне життя або свободу слова. Тому дуже важливо намагатися знайти спільну мову між державою та громадськістю.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження актуального наукового та практичного завдання щодо розробки теоретичних засад та обґрунтування напрямків реалізації вдосконалення взаємодії громадських організацій з органами публічного управління, що дало можливість сформулювати висновки і пропозиції:

1. Дослідження науково-теоретичних засад взаємодії органів публічного управління з громадськістю дав можливість визначити, що публічне управління – це процес реалізації цінностей громадянського суспільства, який поєднує комбінацію механізмів, ідей і технологій управління як прямого владного впливу, так і, правила, норми, вироблені самим суспільством та його громадянськими інститутами. Взаємодією органів публічного управління з громадськими організаціями є процес об'єднання зусиль зацікавлених сторін, який реалізується у відкритому обміні інформацією, діяльністю, досвідом, кожна сторона цього процесу має власну стратегію його реалізації, при цьому уникаючи взаємовиключення, нав'язування власних пріоритетів відносно одна одної, маючи на меті врахування потреб та інтересів громадян, захист їх прав і свобод при дотриманні усіх норм в процесі формування і реалізації державної політики.

2. Проведений аналіз сутності, складових та змісту механізмів взаємодії органів публічного управління з громадськими організаціями дозволило сформулювати їх наступним чином:

– партисипативний механізм, суть якого полягає у поєднанні сукупності принципів, форм і методів діяльності органів публічного управління з метою організації та поглиблення узгодженої взаємодії з громадськістю, що спрямовується на забезпечення вільного обміну інформацією, стимулювання активної участі населення у підготовці та реалізації рішень державних органів, залучення громадськості до виявлення корупційних схем та більш активної

боротьби з корупційними стратегіями, а також контролю щодо діяльності виконавчих органів;

– механізм громадського контролю має на меті встановлення відповідності дій органів державної влади та публічного управління нормам чинного законодавства, а також усунення виявлених порушень.

3. Під час дослідження виявлено певні проблеми та суперечності взаємодії органів публічного управління з громадськими організаціями у цифровій реальності:

- процес впровадження цифрових ІКТ не відбувається паралельно з розвитком цифрової демократії, повідомлення про офіційно вжиті заходи майже завжди носять характер публічності і реалізуються формально;

- в електронній державі робиться акцент на наданні державних послуг, а не на належному розвитку електронної демократії;

- відсутня постійна та системна взаємодія органів публічного управління та громадськості, не створені дієві механізми такої взаємодії, а ті, що існують у багатьох випадках не ефективні.

4. Громадськість братиме участь на основі подальшого розвитку цифрових ІКТ, що здійснюватиметься:

- за допомогою удосконалення процесу формування та подання пропозицій та рекомендацій, звернень, петицій, проведення електронного голосування на удосконалених електронних майданчиках тощо;

- завдяки залученню громадськості за допомогою платформних рішень для спільної розробки стратегічних планів, здійснення громадського контролю, налагодження діалогу для пошуку компромісів та гармонізації відносин між державою та громадськими організаціями;

- завдячуючи подальшому розвитку та удосконаленню інформаційних платформ для громадськості.

5. Використання в роботі цифрових інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінює змістовні властивості публічного управління:

- фундаментальний принцип аналітичної моделі управління – акцент на спільне вирішення проблем між усіма залученими сторонами, включаючи громадськість. Такий підхід дає змогу не лише забезпечувати легальність реалізованих рішень, а й посилювати їх легітимність, тим створюючи більшу довіру до структур держави. Інтеграція інформаційних технологій в аналітичну модель управління значним чином полегшила її впровадження та застосування [22];

- спільні зусилля, тобто забезпечення співпраці між громадянами, громадськими організаціями та органами публічного управління, можна розуміти як намагання створення проєктів взаємоузгоджених рішень, реалізації таких проєктів, раціонального розподілу ресурсів, забезпечення координації діяльності, так і виконання функцій контролю та регулювання;

- відповідальність за прийняті рішення несуть органи публічного управління, громадськість та інші залучені учасники цього процесу;

- публічне управління стає прозорим і відкритим, що призводить до зниження рівня корупції, який існує в ньому.

Трансформація взаємодії органів публічного управління та громадських організацій має унікальну схему змін, що враховує сучасні тенденції. Вона обумовлена насамперед потребою усунення негативних тенденцій, що виникають в комунікаційних процесах між громадськими організаціями та органами публічного управління. Швидкість реагування державних структур повинна адаптуватися враховуючи еволюцію потреб громадянського суспільства та обставини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Продержавну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/889-19>.
3. Про звернення громадян: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
5. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07 червня 2001 р. № 2493-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14/page>.
6. Про Комплексну програму підготовки державних службовців: указ Президента України від 9 листопада 2000 р. № 1212/2000 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1212/2000>.
7. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”: указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
8. Про затвердження Порядку організації і проведення Школою вищого корпусу державної служби тренінгів для державних службовців першої–другої категорії: постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2010 р. № 728 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/728-2010-%D0%BF>.
9. Амосов О., Гавкалова Н. Концепція публічного управління: архетипний підхід Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. Харків: “ДокНаукДержУпр”. Березень, 2015. С.8–11.
10. Архипова Є.О., Дмитренко Н.О. Ефективна комунікація між

органами державної влади та громадськістю як умова розвитку демократичного суспільства. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №1. С. 92-96.

11. Афонін Е.А., Гонюкова Л.В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. Київ: ПАДУ, 2006 126 с.

12. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 224 с.

13. Безверхнюк Т. М., Саханенко С.Є., Топалова Е. Х. Європейські стандарти врядування на регіональному рівні: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. 328с.

14. Безсмертна О. В. Організаційна культура та лідерство в публічному управлінні. Наукові читання – 2019: наук.-практ. конф. Житомир. ЖНАЕУ, 2019. С. 61-64.

15. Бережний В. О. Сучасні концепції публічного управління. Актуальні проблеми державного управління. 2013. № 2. С. 31-38.

16. Бондаренко Є. М. Розвиток організаційної культури державної служби: соціальний аспект: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.03 – державна служба. Донецьк:ДРІДУ НАДУ, 2014. 225с.

17. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики: наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник та ін. Київ: НАДУ, 2013. 44 с.

18. Вернудіна І. В. Особливості публічного управління в Україні: цивілізаційний поступ та сучасні виклики. Публічне управління: шляхи розвитку: матеріали наук.-практ. конф. раміжн. участю (26 листопада 2014 р., м. Київ). Київ: НАДУ, 2014. Т. 1. 150с.

19. Гайдученко С. О. Методичні особливості формування та розвитку організаційної культури публічного управління *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. Харків:ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. № 2 (53). С.42–48.

20. Гопоненко Л. В. Громадський контроль за діяльністю органів виконавчої влади: сутність та механізми реалізації. Юридичний науковий

електронний журнал. 2015. № 4. С. 43–47.

21. Гошовська В. А., СурайІ. Г. Осмислення державно-управлінською елітою суспільно-демократичних цінностей (за матеріалами соціологічного дослідження) Наук. вісн. Акад. муніцип. упр. Серія “Управління” 2013. № 3. С.34–41.

22. Дегтяр А.О., Халецький А.В., Белай С.В. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія. Донецьк: Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. 415 с.

23. Європейська соціальна хартія (переглянута): Хартія, Міжнародний документ від 03.05.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.

24. Єлагін В. П. Інституціональні перетворення як основа ефективного розвитку головних ресурсних сфер держави Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2014. Вип. 2. С. 98-106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2014_2_15.

25. Завадський І.С. Менеджмент: Management Київ: Європ. ун-ту 2001, 542 с.

26. Збірник звітів за результатами оцінки діяльності органів виконавчої влади за напрямком «взаємодія з громадськістю»: Збірка / Упоряд: Л. Паливода. Київ: БФ «Творчий центр ТЦК», 2018. 72 с.

27. Іванюк О.В., Довженко В.А., Кравець І.В. Перспективи впровадження інформаційних технологій у вітчизняній системі публічного управління. Електронне Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. №4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/37.pdf. (дата звернення: 17.01.2021)

28. Квітка С.А., Соколовська О.О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. Аспекти публічного управління. 2015. № 9. С. 26–34.

29. Лещенко Р.М. Заїка А.В. Взаємовідносини держави та громадянського суспільства у Великобританії: досвід для України. Форум права. 2018. № 3. С. 48–55.

30. Макаренко Л. П. Проблеми комунікативної взаємодії держави та громадянського суспільства. Гілея: історичні науки, філософські науки, політичні науки. 2016. Вип. 106 (3). С. 334–338.

31. Мартиненко В. М. Державне управління: шлях до нової парадигми (теорія та методологія): монографія Харків: ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2003. 220с.

32. Новіков О. О. Громадський контроль як інструмент підвищення ефективності державного управління в Україні: дис...канд. наук з держ. упр. Київ, 2021. 220 с.

33. Оболенський О. Ю. Публічне управління: цивілізаційний тренд, наукова теорія і напрям освіти Публічне управління: шляхи розвитку: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (26 листопада 2014 р., м. Київ). Київ: НАДУ, 2014. Т. 1. С.150.